

Evniskunnandi undirvísing lykilin til at loysa kreppuna í framhaldsskúlanum:

Fólkaskúlin í baklås!

Skúlin stóð máttleysur, tí hann hevði ikki lagt tað gamla undirvísingarlagið frá sær — søgan um, hvussu evniskunnandi undirvísing broytti hetta

Fyri at lýsa støðuna í fólkaskúlanum við lærarans eygum — serliga hvussu skúlin frá 8. til 10. flokk onkursvegna er komin í baklås, greiddi Hensar Ellingsgaard frá eini uppliving hann hevði á háskúlaskeiði í Danmark í 1981. Hann segði:

— Á sumri 1981 var húski okkara á háskúlaskeiði í Danmark. Skeiðið varði í eina viku og snúði seg um skúlan og samfelagið. Skeiðið varð skipað soleiðis, at skeiðsfólk skuldi verða virkið uppí tí, sum fór fram teir ymiskum dagarnar — hetta vóru hendingsdagarnar, sum vit oftast minnst afturá. Nakrir stuttir fyrirestrar vóru eisini hildnir. Eitt, sum ofta er runnið mæri huga síðan, var ein fyrirestur, ið ein leiðari á einum eftirskúla í Suðurjútlandi helt. Hann nevndi m.a. um, hvussu hann var komin til ta sannroynd, at fólkaskúlin, og serliga tey 3 seinastu árin frá 8. til 10. flokk, var onkursvegna komin í baklås.

Hann lýsti støðuna viðvíkjandi sær sjálvum, og um hvussu hann í fyrstani hevði ment seg so líðandi á starv sínum, og hvussu hann síðani vaknaði, sum við kaldan dreyum og sá, at tað var okkurt spinnandi galið við sjálvum arbeiðslagnum á skúlanum. Hann hevði miðskeiðis í 60-árunum verið á ársskeiði á DLH, gingið við slípsi og í lakkskóm, sum hann tók til... og ta mentunnar kollvelting, sum hendi honum nokur fá f seinni, tá ið hann aftur mætti á DLH við nýggjum slípsi og nýggjum lakkskóm... Hann kundi seg sum hin ljóta dunnungan í ævintýrinum hjá H.C. Andersen... Hini mannfólkini á skeiðinum gingu nú í floylsbuksum, skjúrtini úttan á buksunum og í «fótfór» skóm, høvdu sitt hár og skegg... Tá ið hann kom til hús aftur tað fyrsta kvöldið, beindi hann burtur klæðning sín og slípsið, leitaði sær fram eina gamlar brókur og posatroyggju, og soleiðis ílat, mætti hann á DLH morgunin eftir. Hann læt hár og skegg vaksa og keppti sær eina skulatastu úr lörifit, sum hann kundi heingja upp á aðra øksluna.

Hann segði, at tað var, sum

tað rivnaði knappliga fyri sjónini. Hann sá alt í øðrum ljósi — tað ytra skalið — klæðini — mátti brotna til tess at loysa upp fyri tí innara — sjálvari sálina. Hann mátti skifta ham. — Hann helt seg nú hómá, hvi næmingar hansara vóru so óvirknir og lítið ivandi. — Tað var, sum vóru teir stírdir og kaldir; teir dugdu væl, varð sagt, men teir dugdu einki annað enn tað, sum hann hevði greitt teimum frá og biðið teir lisið til næstu ferð. Har var einki liv — tað var óskuld. Hann kundi bæði Kritein Kold og Grundtvig gamla, sum hann tók til, men teir vóru fyri honum steindeyðir. Hann tosaði við hinar lærarnar, sum vóru starvsfelagar hansara, um støðuna, soleiðis sum hann sá hana, men teir stóðu bert og gáðu. Teir hildu, at alt var, sum tað átti. Hann royndi bæði eitt og annað í flokkinum, men tað endaði bara í størsta ruðuleika, síðani tók hann skjáttuna og segði fólkaskúlanum farvæl.

Hann fékk arbeiði á einari verksmiðju og var síðani til skips eitt skifti eisini.

Men hann hevði ikki slept skúlanum so, tí at ein dagin, hann sá, at starv sum leiðari á eftirskúla var lýst leyst at søkja, tá søkti hann starvið og fékk tað... Har hevði hann verið í eini 5 ár, tá ið hann helt fyrilesturin. Hann segði, at skeiðið og hárið var ikki so stítt, sum tað hevði verið. Klæðini, hann var ílat-in, vóru øll virkað á skúlanum, hvitir anorakkur og floylsbuksur — skógvarnir vóru eisini seymaðir í skúlanum. Fyriresturin var um eitt annað undirvísingarlæg enn tað, sum tað hevði verið fólkaskúlanum. Hann kallaði tað evniskunnandi undirvísing (projektarbejde).

Næmingarnir, hann hevði í eftirskúlanum, vóru eisini teir flestu rýmdir úr fólkaskúlanum, tí at teir høvdu kent seg illa har, teir høvdu verið óvirknir, ólataðir og skuldað sær undan.

Hann tók imóti teimum við opnum ørmum, at og buði saman við teimum, lurtaði og slotaði seg fram til, at tað umskiftið, sum hevði verið samfelagnum fyri tey seinastu 10-15 árin, hevði ikki rindi við skúlan óvirsni enn tað, at skúlin stóð máttleysur, tí at hann ikki hevði lagt

tað gamla undirvísingarlagið frá sær.

Men nú hevði hann møguleikarnar í hesum fria skúla at skipa alt óvirsni enn higartil — tað einasta, sum hann veruliga stúrdi fyri, var, at skúlin hevði lovað at fyrireika næmingarnar til fráfaringsarroyndir fólkaskúlans, men sum frá leið, hvarv eisini tann óttin, tí at tá ið leið imóti vári løgdu teir nakrar vikur til at venja til fráfaringsarroyndir.

Næmingarnir stóðu royndirnar eins væl og aðrir næm-

ingar, men umframt høvdu teir fingið so nógv annað — livsgleðin og eldhugin vóru kyknað upp aftur í næmingunum, og tað var hansara mál. Hansara brennandi ynski, sum hann tók til, var, at tann sama livsgleði og sami eldhugi, sum lýsti av næmingum hansara, brátt fór at lýsa av næmingum fólkaskúlans...

Spurdur, um hann ikki kundi hugsað sær, at eitt so vorðið arbeiðslag hevði borið til í fólkaskúlanum, svaraði hann, at tað skuldi borið væl

til. Tað var bara at troyta teir møguleikar, sum løgu í nýggju fólkaskúlalógini.

Skúlarnir kundu t.d. brúkt § 28, 2. stk. óvirsni og meira enn § 22, 2. stk.

«Við atlit til luttøku næminganna í seturskúla, praktikk ella tilikun kann undirvísingin í einum flokki úttan loyvi frammanundan frá landsskúlaráðnum fyrbils verða steðgað eitt tímatal, ið svarar til í mesta lagi 10 skúladagar árliga í 1.-7. árgangi, 20 skúladagar í 8. árgangi, 30 skúladagar í 9. ár-

gangi og í 10. flokki so nógv, sum neyðugt er»...

Hensar Ellingsgaard visti síðani á, at skúlarnir kunnu eisini eftir § 26 í fólkaskúlalógini søkja myndugleikarnar um loyvi at fara undir royndarvirksemi og námsfrøðiligt menningararbeiði.

Runavíkar skúli royndi henda møguleika skúlaárið 1984/85, og Venjingarskúlin skipar 10. flokk eftir nevndu skipan hetta skúlaárið 1985/86.

Dømi um evniskunnandi undirvísing:

Nærri deyðans veruleika

Eingin tordi at taka spurningin um deyðan upp í vanabundnu undirvísingini — men tað gjørdi sjúkrasystranæmingar, tá skipað varð fyri evniskunnandi undirvísing

— Í bókini um «PROJEKT-ARBEJDE», sum Jens Bertelsen o.a. hava skrivað, siga teir frá um nakrar sjúkrasystranæmingar, ið vóru ónegdar við útbúgving sína. Tær ferdu fram, at útbúgvingin var einans um tøkfrøðilig viðurskipti, meðan onnur viðurskipti, ið sjúkrasystrar stóðu í dag og dagliga, vórðu yvirhøvdur ikki tikið upp.

Hesir sjúkrasystranæmingar strongdu á og fingi 14 dagar saman við 3 lærarum til at skipa fyri evniskunnandi undirvísing.

Deyðin var ein átrókandi spurningur í arbeiði teirra, og tær vóru harmar um, at tær ikki kundu tosa við fólk, ið løgu á deyðastrái, tær kendu seg hjálparleysar í hesi støðuni.

Nógv fólk ynskja at liggja heima, meðan tey stríðast við deyðan, tað er júst tí at tey vilja hava fólk hjá sær, sum tey vilja tosa við... men á sjúkrahúsinum lá viðkomandi í einsemi og ótta, tí at eingin tordi veruliga at taka spurningin upp um deyðan.

Næmingarnir vildu hava

greiðu á, hvi hetta var soleiðis, og tær vildu hava hesi viðurskipti broytt. Tær løgdu ætlan um, hvussu tær skuldu taka málið upp og vígeri tað. Tær byttu seg í bólkar, sum hvør skuldi taka eitt ávíst evni, lýsa tey ymiskum ívamáli og vandamáli og gera greitt, hvarjar spurningar tær vildu taka upp og fáa greiðu á. Síðani løgdu tær ætlanir um arbeiðsgongdina. Tær høvdu samrøur við fólk á ellis- og røktarheiminum, fingi børn í barnagarði at tekna um deyðan, tosaði við fólkaskúlanæmingar, høvdu orðskifti við studentaskúlanæmingar. Spurdur prestar, læknar og sálarfrøðingar, hvussu teir mettu, at tú kundi hjálpa fólk, sum lá á deyðastráð, tær leitaðu í skaldskapi, málningalist og í dagbløðum. Tær hildu á og segdu ongantíð, at nú vóru tær komnar inn at kjarnuni, men trongdu longur inn í tað ókenda dýpið — kannaðu ta menning, sum mannaættini hevði verið fyri, hugburð hjá fólk í yvirhøvd, ideologiir (hugmyndadæfðir), egnan atburð og hugburð — læknateknokrati o.s.fr.

Hver bólkur gav eina skrivliga frágreiðing. Tá ið teir 14 dagarnir vóru farnir, varð arbeiðslagið tikið upp til nægreiniliga eftirmeting og síðani varð skipað fyri einum felagsfundi um «deyðan», har allir næmingar og lærarar møttu upp (200 fólk). Tær, sum høvdu arbeitt við evninum, vistu ljósmyndir av málningum, sum Edward Munch hevði málmað um deyðan; tær vistu barnatekningar, løsu yrkingar og annan skaldskap upp um deyðan, spældu ljóðbond við samrøðum; tær greiddu frá sinum royndum, og hvussu ymiskar hugburð fólk høvdu, tá ið talan var um deyðan.

Framløgarnar hevði eina sterka ávirkan...

Á lærarafundi ein mánaða seinni vóru fólk á einum máli um, at «úrdrátturin» var nógv meira enn tað, sum 14 dagar við vanligari undirvísing kundi geva, og tað var óvanligt, sum næmingarnir høvdu roynt sitt hugflog, vant síni evni til sjálvsstøðuga meting og stóðutak, og hin einstaki hevði ment seg í treysti til sín sjálvs og til teir møguleikar,

sum vóru í felagsskapinum. Og hetta er júst tað, sum endamálsorðing fólkaskúlans leggur dent á.

Nú vóru hesir næmingar ikki í fólkaskúlanum, men hetta er eitt arbeiðslag, sum eisini ber til í fólkaskúlanum. Nógvir hava roynt tað. Tað er helst soleiðis, sum onkur málbar seg nú ein dagin: «Tað ræður um at tosa!» K. Danska skaldið Halvdan Rasmussen sigur m.a.:

*At ville gå på vand og luft
er galmansværk og ufornuft,
siger folk som ikke tør det.
Men den som blæser på
om man
kun gå på luft og vand,
han kan
såfremt han bare gør det!*

Evniskunnandi undirvísing snýr seg um tilveruna alla, og hon skal hjálpa næminginum og okkum øllum at lýsa og greina sundur evni í samfelagsligum høpi...

Framhald